

Archiv für schlesische Kirchengeschichte. Im Auftrage des Instituts für ost-deutsche Kirchen- und Kulturgeschichte herausgegeben von Joseph Gottschalk. Hildesheim, August Lax — Verlagsbuchhandlung. T. 29 za rok 1971 ss. VI, nlb. 1, 295, tabl. 12, 1 portret, 1 mapa; T. 30 za rok 1972 s. VII, 255, tabl. 7, 1 portret; T. 31 za rok 1973 ss. VII, 278, tabl. 7, 1 portret; T. 32 za rok 1974 ss. VIII, 238, tabl. 11, 1 portret.

W krótkiej prezentacji profilu i charakteru tego czasopisma, a w szczególności jego tomów 26, 27 i 28 za lata 1968, 1969 i 1970¹, pragnąłem zwrócić uwagę na ciekawe prace i materiały publikowane w tym cennym wydawnictwie, mogące zainteresować polskiego historyka państwa i prawa. Z przyjemnością mogę dziś stwierdzić, że wysoki poziom ogłaszanych tam rozpraw, a zwłaszcza staranność w utrzymywaniu naukowego obiektywizmu, i w stosowaniu daleko idącej delikatności i ostrożności w traktowaniu zagadnień kontrowersyjnych, pozostały i w następnych omawianych tu tomach dominującą cechą tego wydawnictwa.

Tom 29 umieszcza obszerny artykuł recenzyjny Henryka Grügera z Trewiru, omawiający architekturę cysterską na Śląsku w latach 1200 - 1330, nawiązujący do polskiej pracy M. Kutznera pod tym samym tytułem (Toruń 1969), częściowo uzupełniający, częściowo prostujący wywody polskiego badacza, w sumie oceniający pracę recenzowaną nader pozytywnie i postulujący rychły jej przekład na języki francuski i niemiecki. Znany badacz wczesnych dziejów miast europejskich prof. Walter Kuhn z Hamburga ogłasza pierwszą część obszernej rozprawy poświęconej polityce Piastów śląskich przy zakładaniu miast w XIII w. przede wszystkim w stosunku do Kościoła i do możnowładców. Badacz austriacki Alfred Strnad, nawiązując do znanej pracy austriackiego historyka Kościoła, niedawno zmarłego Józefa Wodki o historii narodowych protektoratów kardynałów w Kurii rzymskiej, przedstawia początek i dzieje tej instytucji w odniesieniu do biskupstwa wrocławskiego, zwłaszcza w XVI w. Johannes Grünewald z Selters daje krótki zarys dziejów parafii Złotoryja. Słynny historyk Soboru Trydenckiego prof. Hubert Jedin publikuje 15 listów jednego z wybitnych prałatów wrocławskich ks. prof. Ignacego Rittera do Augustyna Theinera, wtedy zastępcy prefekta Tajnego Archiwum Watykańskiego, a właściwego jego kierownika. Korespondencja ta przynosi szereg nowych szczegółów do stosunków kościelno-politycznych na Śląsku w połowie XIX w. Historyka prawa karnego specjalnie zainteresuje arcyciekawy artykuł Leonharda Radlera z Salzgitter-Bad o pokutnych krzyżach, figurach, kaplicach i kościołach w powiecie świdnickim. Prałat Alfred Sabisch z Bochum ogłasza artykuł biograficzny z okazji setnej rocznicy śmierci wybitnego historyka Kościoła na Śląsku, a raczej diecezji wrocławskiej, Jana Heyne, podkreślając fundamentalne znaczenie jego trzytomowego dzieła o biskupstwie wrocławskim. Tenże Alfred Sabisch omawia w dwóch krótkich artykułach ogłoszone w ostatnich latach przez ks. bpa Wincentego Urbana, kierownika Archiwum Archidiecezjalnego we Wrocławiu, dwie ważne pozycje z dziedziny pomocy archiwalnych dotyczących podstawowych zespołów tego archiwum.

Tom 30 rozpoczyna pierwsza część rozprawy Waltera Bauma z Koblencji o monetach i medalach biskupów wrocławskich, obejmująca okres do roku 1624, bogato wyposażona w starannie wykonane zdjęcia 53 monet i medali. Walter Kuhn publikuje dalszy ciąg swojej rozprawy o polityce miejskiej Piastów śląskich w XIII w. Prałat Józef Gottschalk, redaktor pisma i wybitny znawca dziejów Kościoła na Śląsku, rozwija w obszernej rozprawie interesujący i świadczący o dogłębnej znajomości źródeł i literatury program badań stosunków kościelno-politycznych na Śląsku w okresie Oświecenia aż do połowy XIX w., wskazując na tematy i zagadnienia, których opracowanie uważa za szczególnie pilne. Hubert Jedin publikuje

¹ Patrz CPH, t. XXII, 1970, z. 1, s. 266 - 267 oraz t. XXIII, 1971, z. 2, s. 244 - 245.

w dalszym ciągu korespondencję ze spuścizny po Augustynie Theinerze, tym razem 5 listów pisanych do Theinera przez jego kolegę szkolnego Józefa Sauera, kanonika wrocławskiego i rektora wrocławskiego alumnatu, redaktora *Schlesisches Kirchenblatt*, jedyne go wówczas katolickiego pisma na Śląsku. Alfred Sabisch publikuje po obszernym i nader sumiennym wprowadzeniu 10 dokumentów dotyczących trudności w urządzaniu administracji kościelnej na terenie tych części archidiecezji wrocławskiej, które znalazły się na Górnym Śląsku (maj — czerwiec 1945), i kontaktów biskupa katowickiego Stanisława Adamskiego z przedstawicielami wrocławskiego kardynała Bertrama. Józef Gottschalk publikuje artykuł rocznicowy w setną rocznicę śmierci wybitnego historyka kościoła wrocławskiego i wydawcy źródła Augusta Kastnera. Wreszcie prezentuje Alfred Sabisch nową pomoc archiwalną, wydaną przez bpa Urbana pt. *Wykaz regestów dokumentów Archiwum Archidiecezjalnego we Wrocławiu*, obejmujący 8 zespołów dokumentów różnych instytucji duchownych i świeckich z obszaru archidiecezji.

Tom 31 zawiera trzeci odcinek rozprawy Waltera Kuhna o polityce miejskiej Piastów śląskich w XIII w. Henryk Gröger, znany badacz architektury cysterskiej publikuje pierwszą część gruntownej rozprawy o nekrologu klasztoru cystersów w Henrykowie (około 1280 - 1550) jako źródle historycznym; jest to według autora wstępne studium do przygotowywanej nowej edycji tego ciekawego zabytku, wydanego jeszcze w 1862 r. przez Wattenbacha, niestety jedynie ułamkowo. Jochen Köhler, autor wydanej w 1973 r. obszernej, na rozległym materiale opartej pracy o wprowadzaniu reformy trydenckiej w biskupstwie wrocławskim, publikuje studium o granicach i zasięgu reformy trydenckiej na przykładzie wizytacji egzymowanego opactwa Św. Wincentego we Wrocławiu w roku 1616, szeroko traktując ciekawe zagadnienie egzempcji wielkich zakonów, zwłaszcza cystersów. Walter Baum publikuje drugą część swej pracy o monetach i medalach biskupów wrocławskich za okres od 1625 do 1914 r., dając i tu bogaty i wzorowo wykonany materiał ilustracyjny. Hubert Jedlin publikuje ogromnie interesującą biografię Augustyna Theinera w setną rocznicę jego śmierci, opartą na bogatym nowym materiale archiwalnym i obszernej literaturze, a Robert Samulski, b. dyrektor biblioteki uniwersyteckiej w Monasterze w Westfalii, ogłasza po raz pierwszy pełną bibliografię drukowanych prac Theinera, ogłoszonych jako publikacje samodzielne w postaci książkowej. Alfred Sabisch kreśli dzieje stosunków kościelnych na Górnym Śląsku w latach 1945 - 1951, nawiązując do nie opublikowanej dotąd dysertacji doktorskiej przedstawionej na KUL przez ks. J. Liszkę pt. *Wkład Kościoła w proces tworzenia się nowego społeczeństwa w diecezji opolskiej w latach 1945 - 1951* (maszynopis, Lublin).

Tom 32 przynosi z tematyki mogącej zainteresować historyka prawa zakończenie rozprawy Waltera Kuhna o polityce miejskiej Piastów śląskich w XIII w., drugą część pracy Henryka Grögera o nekrologu klasztoru cystersów w Henrykowie (około 1280 - 1550), omawiającą stosunki klasztoru henrykowskiego z książętami, z możnowładztwem i z hierarchią kościelną, wreszcie ponowną publikację źródłową Huberta Jedlina zawierającą 8 ciekawych listów różnych wybitnych osobistości do Augustyna Theinera.

Wszystkie omawiane tu tomy zawierają dodatki o charakterze bieżących sprawozdań, informacji, personaliów itp., a ponadto streszczenia artykułów w języku polskim (do tomu 31 włącznie również w języku angielskim). Skorowidze miejscowości, osób i rzeczy zamykają każdy z tomów. Prawie całkowicie uległ likwidacji bogaty dział recenzji bieżących publikacji, m.in. i polskich, ongiś bardzo ożywiający każdy nowy tom tego periodyku. Zwłaszcza czytelnik polski z żalem stwierdza utratę tego tak bardzo pożądanego forum dyskusyjnego, utrzymywanego na wysokim poziomie wiedzy fachowej i kultury intelektualnej.

JAKUB SAWICKI (Warszawa)